

Rad panela za ujednačavanje sudske prakse

Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Imamović-Brković, Centar za sudsku dokumentaciju, VSTV BiH

Ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini provode sudovi najviše instance pod okriljem Visokog sudske i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine. Podršku procesu ujednačavanja sudske prakse pruža Vijeće Evrope putem projekta „Jačanje kapaciteta pravosuđa u BiH za primjenu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda”.

U drugom kvartalu 2016. godine održano je pet sastanaka panela i to dva iz krivične i upravne oblasti i jedan iz građanske oblasti. Na sastancima su uglavnom dodatno razmatrana pitanja o kojima je već bilo govora u prethodnom broju *Pravne hronike*, ali i o drugim pitanjima. Ponekad su teme zahtijevale da se i po više puta nađu na dnevnom redu sastanaka, zbog svoje obimnosti ili kompleksnosti.

Po pitanju realizacije zaključaka građanskog panela, ranije usaglašeno pravno shvatanje u vezi odlučivanja o alternativno postavljenim tužbenim zahtjevima je objavljeno na internet stranici Centra za sudsku dokumentaciju VSTV-a, dok su Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine i Apelacioni sud Brčko distrikta BiH na svojim internet stranicama objavili nove orijentacione kriterije za naknadu nematerijalne štete^[10]. Orijentire usaglašene na Panelu će primjenjivati i Vrhovni sud Republike Srpske i Sud Bosne i Hercegovine^[11].

Panel za ujednačavanje prakse iz oblasti krivičnog sudovanja je još jednom razmatrao kompleksno pitanje zakonskih rješenja o uslovima određivanja posebnih istražnih radnji i njihove usklađenosti sa međunarodnim standardima, te analizom člana 268 Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (kažnjavanje za odbijanje svjedočenja) sa aspekta praktične primjene. Nakon sagledavanja svih argumenata koji idu u prilog određivanju raspona propisane kazne kao kriterija za određivanje posebnih istražnih radnji, zaključeno je da se ipak organizuje poseban panel na kojem će se isključivo raspravljati o mogućnosti da se ove posebne mjere mogu izreći za djela za koja je zapriječena kazna preko pet godina uz taksativno pobranje djela koja ne ulaze u ovaj rang, a ne mogu se dokazati na drugi način.

Po pitanju druge teme zaključeno je da među sudovima u ovom momentu i dalje nema konsenzusa za jednako postupanje. Jedno od pitanja koje je i dalje sporno među sudovima odnosi se na potrebu za izvršenjem novčane kazne ukoliko svjedok naknadno pristane da svjedoči, odnosno ukoliko mu se zbog ponovnog odbijanja svjedočenja izrekne teža kazna, odnosno kazna pritvaranja. Prema jednom mišljenju, novčana kazna je prvi korak u discipliniranju svjedoka, odnosno uslov za izricanje teže sankcije, te nema potrebe za njenim izvršenjem ukoliko je izrečena teža sankcija ili je svjedok naknadno pristao da svjedoči, dok su prema drugom mišljenju ove kazne procesnog prava samostalne i trebaju se kao takve i izvršavati.

U prošlom broju *Pravne hronike* izvještavano je o zakonodavnoj inicijativi koja je upućena predlagaču zakona na svim nivoima vlasti u BiH, a tiče se instituta zamjene kazne zatvora novčanom kaznom. Evidentno je da su inicijativu proveli u djelo Parlament Federacije BiH i Skupština Brčko distrikta

[10] http://vsud-fbih.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=60774&vijesti_jezik=B
<http://apsud-brckodistriktbih.pravosudje.ba/>

[11] Utvrđivanje visine pravične novčane naknade za fizički bol, strah, duševnu bol zbog smrti bliskog srodnika i naknade štete zbog neopravdane osude i neosnovanog lišenja slobode (pritvaranja).

BiH, pa se tako u skladu sa izmijenjenim krivičnim zakonima Federacije BiH i Brčko distrikta BiH^[12] kazna zatvora zamjenjuje novčanom kaznom tako što se svaki dan izrečene kazne zatvora izjednačava sa 100,00 KM novčane kazne.

Pored toga, nadležnim ministarstvima pravde i Pravosudnoj komisiji Brčko distrikta BiH upućena je nova inicijativa krivičnog panela koja ističe potrebu za sveobuhvatnom revizijom krivičnog materijalnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini. Jedan od razloga za upućivanje takve inicijative Panel nalazi u potrebi za formiranjem redaktorskih timova koji će studiozno i na duži rok preispitati postojeća loša rješenja, te napraviti jedno valjano krivično zakonodavstvo. Panel je u obrazloženju inicijative prvenstveno skrenuo pažnju na narušenu unutrašnju usklađenost krivičnog pravnog sistema u BiH koja je rezultat čestih i parcijalnih izmjena, te preuzimanja nekih problematičnih, pa čak i pogrešnih rješenja. Takvu situaciju najbolje ilustruju promjene krivično-materijalnog zakonodavstva na svim nivoima iz 2010. godine i uvođenje načela krivice kao osnova za kažnjavanje. Rješenje je preuzeto iz Kaznenog zakona a susjedne države Hrvatske, iako se radi o konceptu koji je i tamo vrlo brzo napušten.

Panel iz upravne oblasti razmatrao je potrebu vraćanja zahtjeva za zaštitu zakonitosti u entitetske zakone o upravnim sporovima po uzoru na rješenje iz Zakona o upravnim sporovima Bosne i Hercegovine (ZUS BiH). Rasprava je pokazala da nije potrebno u ovom času uvoditi zahtjev za zaštitu zakonitosti u entitetske ZUS-ove, s obzirom da su i razlozi i rok za podnošenja ovog vanrednog pravnog lijeka identični razlozima i roku za podnošenje zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke. Naime, sudovi smatraju da postojeći entitetski zakoni pružaju dovoljnu zaštitu, imajući u vidu da pravobranilaštva Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine imaju ovlaštenja za podnošenje tužbe i zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke, odnosno prijedloga ili tužbe za ponavljanje postupka kad postupaju u zaštiti imovinskih interesa entiteta, odnosno grada ili opštine ili u zaštiti javnih interesa. Panel je takođe pokrenuo pitanje potrebe izmjena ZUS-a BiH kojim bi se nadležnost za podnošenje zahtjeva za zaštitu zakonitosti proširila i na tužioca BiH, te uveo duži rok za podnošenje zahtjeva, kako bi se ovaj vanredni pravni lijek učinio efikasnijim i različitim u odnosu na druga raspoloživa pravna sredstva.

Dosadašnji rezultati u procesu ujednačavanja sudske prakse u Bosni i Hercegovini promovisani su na konferenciji održanoj 20. 06. 2016. godine u Sarajevu, u organizaciji Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i Vijeća Europe. Na konferenciji su učestvovali predstavnici najviših sudova i VSTV-a, te zakonodavne vlasti i međunarodnih organizacija. Sudije najviših sudskih instanci su detaljno informisali prisutne o konkretnim temama i diskusijama koje su se vodile na sastancima panela, a o značaju cijelog procesa govorili su predstavnici VSTV-a, zamjenica predsjednice Suda BiH, predsjednica Vrhovnog suda Republike Srpske, kao i predsjednik Ustavnog suda BiH. Učesnici su istakli važnost održivosti ovog procesa, jer je nakon dvije i po godine održavanja sastanaka konstatovano da je rad panela i te kako urodio plodom, o čemu svjedoče usaglašena pravna shvatanja iz građanske oblasti kao i usaglašeni kriteriji za naknadu pojedinih vidova nematerijalne štete, te zakonodavne inicijative panela iz krivične i upravne oblasti.

Imajući na umu pozitivna iskustva, bosanskohercegovački model je pokrenuo seriju diskusija u regionu, te potakao predstavnike pravosuđa Srbije da posjete VSTV i njegov Centar za sudsku dokumentaciju radi razmjene iskustava na polju ujednačavanja sudske prakse, kao i upoznavanja sa mogućnostima baze sudskih odluka Centra. O bosanskohercegovačkom modelu ujednačavanja sudske prakse, kao i iskustvima drugih zemalja u ovoj važnoj oblasti razgovarano je i na međunarod-

[12] Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH”, br. 46/16) i Zakon o izmjenama Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 26/16).

nom forumu održanom 21. i 22. juna 2016. godine u Sarajevu, takođe u organizaciji VSTV-a i Vijeća Evrope. Nakon iscrpne diskusije o efektivnim modelima ujednačavanja sudske prakse i njihove primjenjivosti u različitim pravnim sistemima, konstatovana je potreba za formiranjem specijaliziranih odjeljenja sudske prakse u okviru svih sudova, koja bi imala ažurne informacije o sopstvenoj sudskoj praksi, te praksi sudova u zemlji i šire. Da bi ovakva odjeljenja mogla da funkcionišu, podcrtan je značaj sudske prakse, te uspostavljanje odnosno jačanje baza domaće sudske prakse sa funkcionalnim pretraživačem i različitim parametrima za pretraživanje.

Dok bi se odjeljenja sudske prakse nalazila u svakom sudu, u višim sudovima bi se formirao *jurisconsult* podržavan od tima iskusnih pravnih savjetnika. Ovo tijelo bi sudijama dostavljalo informacije o istraživanjima, kretanjima i trendovima u sudskoj praksi, te skretao pažnju kada je moguće odstupanje od „ustaljene sudske prakse”. Nacionalni *jurisconsult*, kao sastavni dio vertikalne strukture sudova, također bi pratio kretanja u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, te razmatranje spornih pravnih pitanja.

Nadalje, kada je u pitanju djelotvorna primjena Evropske konvencije o ljudskim pravima na domaćem nivou, Forum je konstatovao potrebu organizovanja više obuka o primjeni Evropske konvencije. Dosadašnja praksa pokazala je da su seminari na ovu temu posebno uspješni zbog visokog kvaliteta mreže edukatora Vijeća Evrope. Sudije koje su prošle obuku na ovu temu bi mogle imati koristi od dodatne edukacije, pogotovo ako se seminari usmjere na konkretne praktične probleme poput pravilnog ispitivanja svjedoka u krivičnom postupku, prava na korespondenciju u zatvorima, itd. Intenziviranjem dijaloga ustavnog sa vrhovnim sudovima bi se trebala osigurati razmjena iskustava u iznalaženju jedinstvenog pristupa o primjeni Evropske konvencije o ljudskim pravima. Takođe, regionalni dijalog bi osigurao razmjenu dobre prakse u primjeni i tumačenju presuda Evropskog suda za ljudska prava, jer zemlje zapadnog Balkana potiču iz iste pravne tradicije i imaju iste osnovne pojmove, jezik i brojna procesna pravila.

Forum je naglasio važnost vertikalnog i horizontalnog dijaloga sudova kao jedini ispravan model za harmonizovano postupanje sudova, a koji istovremeno ni na koji način ne zadire u sudijsku nezavisnost, kao preduslov nezavisnog pravosuđa u savremenim demokratskim društvima. Istovremeno, Forum je ukazao i na potrebu balansiranog pristupa između ovog načela i načela pravne sigurnosti, na koju naročito negativno utiču različiti stavovi sudske prakse u istim ili sličnim pravnim situacijama, a bez valjanih razloga i obrazloženja odluka koje odstupaju od ustaljenih stavova sudske prakse.